

РОЛЬ ТЕРМІНОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У СТАНОВЛЕННІ МАЙБУТНЬОГО ФАХІВЦЯ

Т. А. ДЕНИЩИЧ

Україна, м. Миколаїв, Чорноморський державний університет імені Петра Могили

Проблема формування термінологічної компетентності студентів нині набуває особливого значення, оскільки саме від цього залежить становлення професійно-комунікативної компетентності майбутнього фахівця. Посилений акцент на розвиток умінь використовувати термінологічні одиниці у професійній сфері є потребою сьогодення.

Важливий внесок у розробку проблеми формування термінологічної компетентності майбутніх фахівців зробили лінгводидакти Д. Бобова, З. Гирич, Н. Голуб, Г. Онуфрієнко, І. Дроздова, М. Гуць, Л. Барановська, Н. Безгодова, Н. Бородіна, М. Зарицький. Теоретичні засади щодо засвоєння термінологічної лексики досліджували О. Горошкіна, Т. Донченко, А. Нікітіна, М. Пентилюк, Т. Симоненко. Аналіз лінгводидактичної літератури з досліджуваної проблеми свідчить, що термінологічна компетентність майбутнього фахівця все ще не отримала всебічного наукового висвітлення, не була предметом спеціального дослідження: брак посібників, підручників, методичних розробок, а лише фрагментарно розглядалася у різних аспектах (психологічному, лінгвістичному, комунікативному), що й зумовило вибір теми дослідження.

Мета дослідження полягає у визначенні ролі термінологічної компетентності у становленні майбутніх фахівців у процесі вивчення дисципліни “Українська мова (за професійним спрямуванням)”.

Актуальність порушеної проблеми зумовлена необхідністю високого рівня володіння термінологічною базою майбутніх фахівців для забезпечення ефективної професійної діяльності й недостатнім висвітленням цієї проблеми в українській лінгводидактиці.

Сучасні вимоги до підготовки фахівця передбачають оволодіння ним професійно-комунікативною компетентністю. У світлі цього кожна людина, задіяна в будь-якій професійній сфері, повинна не тільки володіти певними професійно-комунікативними знаннями та вміннями, а й мати досвід використання цих знань та вмінь на практиці, зокрема в нетипових для неї ділових ситуаціях, а також постійно підвищувати власний

рівень цієї компетентності у професійній діяльності. Тільки тоді вона зможе успішно виконувати свої професійні обов'язки.

З огляду на дослідження вчених під **професійно-комунікативною компетентністю** майбутніх фахівців будемо розуміти *здатність самотійно, вільно й успішно використовувати набуті знання, сформовані вміння й навички в різних ситуаціях професійної діяльності, зокрема комунікативної*. Отже, основним завданням у формуванні компетентності є не тільки постійне засвоєння нових знань (понять, термінів, фактів), але й їх обов'язкове практичне застосування, тобто включення їх у "термінологічну практику" життя. Окрему увагу зосереджуємо на досвіді фахової комунікації, оскільки, за словами К. Климової, необхідна обов'язкова реалізація сформованих умінь і навичок у професійній діяльності, інакше неможливим видається саме здійснення компетентнісної парадигми сучасної освіти [2, с. 38].

Професійне мовлення спеціаліста будь-якої галузі пов'язане з його особистим, індивідуальним словником, що відображає соціальні, психологічні і фахові характеристики конкретної особистості і складається з лексико-фразеологічного ядра (загальноновживаної лексики), професійної термінології та фразеології та слів, пов'язаних з інтересами індивіда. Майстерне володіння термінологічною лексикою свідчить про глибоке розуміння професійних понять і явищ, є показником культури фахового мовлення, запорукою успіху спеціаліста на сучасному ринку праці та його конкурентоспроможності.

У процесі нашого дослідження принциповим буде розглянути структуру професійно-комунікативної компетентності, до якої вчені відносять: мовленнєву, мовну (лінгвістичну), комунікативну, прагматичну, предметну, соціолінгвістичну (М. Пентиліук); мовну, дискурсивну, комунікативну, соціолінгвістичну, психологічну, іллокутивну, стратегічну, соціокультурну (Л. Мацько, Л. Кравець); лінгвістичну, соціолінгвістичну та прагматичну (Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти). На думку Г. Онуфрієнко, важливим і обов'язковим складником професійної компетентності фахівця є термінологічна, яка що забезпечує становлення фахівця [3, с. 28].

Виходячи з положень вчених, основними складовими професійно-комунікативної компетентності майбутніх фахівців визначимо такі: мовну, мовленнєву, *термінологічну*, прагматичну, стратегічну, предметну, соціокультурну та ораторську.

Українська дослідниця Г. Онуфрієнко стверджує, що термінологічна компетентність – це "суттєво поглиблені загальномовні знання та скориговані й

професійно скеровані мовленнєві вміння й навички екстраполюються на мову фаху, передусім на її термінологічну систему” [3, с. 17]. Л. Вікторова додає, що володіння термінологічною компетентністю передбачає “здатність фахівця використовувати з точністю і лінгвістичною правильністю терміни в усному і професійному мовленні” [1, с. 166]. Т. Симоненко “термінологічну компетентність” розглядає як “інтегральну характеристику ділових і особистісних якостей людини, що відображає не тільки рівень знань, умінь і навичок, достатніх для досягнення цілей професійної діяльності, але й високу соціально-моральну позицію професіонала” [4, с. 131].

З огляду на викладене вище під поняттям *термінологічної компетентності* розуміємо здатність фахівця вільно сприймати й породжувати професійні тексти в усному і писемному мовленні з використанням фахової лексики, що ґрунтується на власній внутрішній мотивації та досвіді, ураховуючи лінгвістичні та соціальні правила.

На підставі цього визначимо основні завдання в процесі формування термінологічної компетентності: сформувати стійку мотивацію студентів до вдосконалення вмінь і навичок професійної комунікації; розвивати вміння й навички сприйняття, відтворення, створення зв’язних текстів в усній та писемній формах, послуговуючись фаховою термінологією, відповідно до комунікативної ситуації; забезпечити дотримання ознак культури фахового мовлення; виробити навички самоконтролю за дотриманням норм літературної мови в професійному спілкуванні; оперувати термінологією майбутнього фаху; сформувати навички використання мови в різноманітних ситуаціях з урахуванням культури поведінки, мовленнєвого етикету, соціальних норм; здобувати інформацію з різних джерел, засвоювати, поповнювати її, застосовувати різні способи пізнавально-творчої діяльності.

Складність формування термінологічної компетентності полягає в тому, що дисципліну “Українська мова (за професійним спрямуванням)” вивчають на першому курсу, коли студенти ще фактично не володіють фаховою термінологією, а пояснення термінологічної лексики як системи спеціальних понять певного фаху все ж таки є завданням викладача вузької спеціалізації.

На основі теоретичного узагальнення й власного досвіду визначимо етапи формування термінологічної компетентності під час вивчення дисципліни “Українська мова (за професійним спрямуванням)”. На першому етапі (термінологічно-формувальному) передбачається засвоєння особливостей термінологічної лексики та вдосконалення навичок будувати висловлювання відповідно до ситуації спілкування. Під час другого етапу (компетентісно-орієнтованого) – вироблення термінологічних

умінь і навичок, удосконалення професійного мовлення, вироблення навичок мовної поведінки у професійній сфері, вплив на співрозмовника за допомогою різноманітних мовних засобів.

Таким чином, термінологічна компетентність передбачає:

- володіння термінологічною базою фахових дисциплін;
- вільне сприймання і продукування термінів;
- професійно-термінологічна грамотність в усному і писемному мовленні;
- редагування і переклад текстів із термінами;
- визначення видів і способів творення термінологічної лексики;
- уміння вести бесіду, переконувати, аналізувати, доводити, обґрунтовувати власну точку зору;
- коригування текстів з використанням термінів.

Основну роль у розвитку термінологічних умінь і навичок майбутніх фахівців відводимо лекціям, практичним заняттям і самостійній роботі студентів. Так, залежно від місця лекції в системі курсу та специфіки завдань, що розв'язуються під час її проведення, є використання різних видів лекцій: академічної, лекції-діалог, лекції-конференції. Поряд із лекцією важливою формою виступають практичні заняття, у процесі яких викладач організовує розгляд студентами окремих теоретичних положень навчальної дисципліни та формував термінологічні уміння й навички їх практичного застосування шляхом індивідуального виконання. Практичне заняття повинно відповідати таким вимогам: усвідомленню студентами необхідності володіння теоретичними знаннями для ефективного розвитку вмінь і навичок професійного спілкування; спрямованістю завдань на майбутніх фах студентів; проведенню систематичного контролю.

Основним методом роботи визначено метод вправ (докомунікативні, комунікативні, посткомунікативні). Виконання докомунікативних вправ передбачає вироблення таких умінь: знаходити терміни в тексті, перекладати, редагувати професійні тексти, самостійно знаходити, аналізувати наукову інформацію, сприймати усне і писемне мовлення з використанням фахової термінології, уміння користуватися джерелами інформації (фахова література, словники, трансформація, переробка та створення вторинного тексту (наприклад, уміти коротко викладати інформацію, подавати головне, скорочувати повідомлення таким чином, щоб зберегти не тільки інформаційний центр, але й послідовність інформації).

Комунікативні вправи спрямовані на формування чіткого розуміння ролі й місця термінологічних умінь і навичок у майбутній професійній діяльності; удосконалення вмінь і навичок працювати з навчально-науковою та фаховою інформацією; оволодіння вміннями правильного й переконливого мовлення, аргументованого доведення; забезпечення досконалого володіння культурою професійного спілкування; формування креативності, самостійності й національної свідомості майбутніх фахівців.

Посткомунікативні вправи формують уміння здійснювати аналіз власного мовлення на предмет взаємодії з аудиторією; спостерігати за усним та писемним мовленням, вказуючи на відхилення від норми (помилки), причини їх виникнення. Розроблена система вправ була спрямована на формування термінологічної компетентності майбутніх фахівців з політології.

Систематична робота з навчально-науковою літературою (підручники, навчально-методичні посібники, довідники, словники, інтернет-ресурси) сприяють удосконаленню вмінь сприймати, утримувати й поновлювати навчально-професійну інформацію та активно розвиває навички писемного мовлення, що забезпечує формування термінологічної компетентності – уміння самостійно знаходити, обробляти та накопичувати необхідну інформацію.

Також потрібно застосовувати інноваційні методи, що передбачають розвиток умінь і навичок співпраці, роботи в групах, виступів перед аудиторією, регулювання своєї поведінки.

Отже, наразі досить актуальною є проблема створення цілісної системи формування термінологічної компетентності студентів. Як показує досвід, українська мова повинна розглядатися не тільки як предмет вивчення курсу “Українська мова (за професійним спрямуванням)”, а насамперед виступати засобом спілкування й навчання (розвинені термінологічні вміння й навички сприяють успішному засвоєнню інших дисциплін та спілкуванню між студентами й викладачами), що в подальшому забезпечує ефективність комунікативного процесу під час розв’язання професійних завдань. Саме це й становитиме перспективу нашого подальшого наукового дослідження.

Література:

1. Вікторова Л. Методологічні аспекти формування професійно-термінологічної компетентності студентів / Л. Вікторова // Проблеми сучасної педагогічної освіти. Сер. : Педагогіка і психологія. – Ялта : РВВ КГУ, 2007. – Вип. 14, Ч. 2. – С. 164–171.

2. Климova К. Я. Теорія і практика формування мовнокомунікативної професійної компетенції студентів нефілологічних спеціальностей педагогічних університетів : [монографія] / К. Я. Климova. – Житомир : ПП “Рута”, 2010. – 560 с.
3. Онуфрієнко Г. Науковий стиль української мови : [навч. посіб.] / Г. Онуфрієнко. – К. : Центр навчальної літератури, 2006. – 312 с.
4. Симоненко Т. В. Теорія і практика формування професійної мовнокомунікативної компетенції студентів філологічних факультетів: [монографія] / Т. В. Симоненко. – Черкаси : Вид. Вовчук О. Ю., 2006. – 328 с.